

ALJOŠKOVO SRCE

Mihail Solohov

Dve poletji zapored je suša do golega izlizala kmečka polja. Dve poletji zapored je oster vzhodni veter pihal s kirgiških step, smukal porjavelo žitno klasje in sušil kmetom v usehlo stepo uprte oči in redke, skeleče kmečke solze. Za njim je šel stradež. Aljoška si ga je zamišljala kot velikanskega hrusta brez oči: gre ti kar povprek, sega z rokami po vaseh, pristavah in kozaških naseljih, davi ljudi in vsak čas bo z jeklenimi prsti tudi Aljoškovo srce stisnil do smrti.

Aljoška ima velik, pobešen trebuh, otekle noge... Če se s prstom dotakne modrikastoškrlatnih meč, nastane najprej bela jamica, potem se pa koža nad jamico počasi počasi napne v mehurčke in kraj, ki se ga je dotaknil s prstom, se dolgo nataka s prsteno krvjo.

Aljoška ima kožo na ušesih, na nosu, na ličnicah in na bradi togo napeto, toliko da mu ne počii, in koža je kakor izsušena češnjeva lupinica. Oči so mu tako globoko vderte, da so videti kot prazne votline. Aljošku je štirinajst let. Že peti mesec ne vidi več kruha. Aljoška se napihuje od lakote.

Navsezgodaj zjutraj, ko grmi cvetoče akacije ob plotovih širijo meden in osladen vonj, ko se čebele omamljeno zibljejo na njenih rumenih cvetovih in jutro, poplaknjeno z roso, zveni od prosojne tihote, se Aljoška, opotekajoč se v vetru, privleče do jarka, stoka, dolgo kobaca čezenj in sede ob plot, oznojen od rose. Od veselja se mu v glavi prijetno zavrti, pod žličko ga stisne tesnoba. Zategadelj se mu od veselja zavrti v glavi, ker ob svojih modrikastih in negibnih nogah zagleda še topel trup poginulega žrebička.

Breja je bila sosedova kobila. A domači so na paši premalo pazili nanjo in tako je vaški bik s trdimi rogmi sunil težko kobilico pod vamp — in kobila je povrgla. Za plotom je ležal žrebiček, še topel in ves kadeč se od krvi; zraven njega je sedel Aljoška, se s členkastimi rokami opiral na zemljo in se smejal, smejal...

Poskusi ga vsega vzdigniti, a ne gre. Vrne se domov in vzame nož. A komaj pride spet do plotu, že zagleda na kraju, kjer je poprej ležal žrebiček, kako se spopadajo psi, se koljejo in vlačijo rdečkasto meso po prašnih tleh. Aljošku pride iz skremženih ust samo: »A-a-a...« Zamahuje z nožem in se topoglavo požene proti psom. Pobere na kupček vse meso do zadnjega črevesnega vlakenca in ga po malem spravi domov.

Proti večeru je umrla Aljoškova sestra — mlajša, črnooka — ker se je preobjedla kitastega mesa.

Mati je na ilovnatih tleh dolgo ležala na obrazu, potlej pa vstala, se obrnila k Aljošku in zamevljala s pepelnato sivimi ustnicami:

»Primi za noge...«

Prijela sta, Aljoška za noge, mati za skodrano glavico, odnesla za vrt v jarek in rahlo zagrnila z zemljo.

Drugi dan je sosedov fantiček naletel na Aljoška, ko se je ravno vlekel po zavrtilih, si povrtal po nosu, pogledal v stran in rekel:

»Ljoš, naša kobila je imela žrebička, a so ga psi pomlatili!«

Aljoška se nasloni na lesu in kar molči.

»Pa tudi vašo Njuratko so psi izkopali iz jarka in ji požrli drob...«

Aljoška se obrne in molče odide, ne da bi se kaj ozrl.

Fantiček poskakuje po eni nogi in vpije za njim:

»Naša mama pravijo, da bodo take, ki so pokopani brez duhovnika in ne na pokopališču, hudiči v peklu trgali! ... Slišiš, Ljoška?«

Mine teden. Aljošku se gnojijo dlesni. Zjutraj, ko od neznosne lakote žveči smolasto skorjo poljskega bresta, se mu zobje v ustih majejo in plešejo, v grlu ga pa stiskajo krči.

Mati je že tretji dan v postelji, ne da bi vstala, in šepeta Aljošku:

»Ljonja... pojdi no... napuli mlečka v vrtu...«

Aljošku so noge kakor slamice; nezaupljivo jih ogleduje, od bolečine, ki mu para ustnice, leže na hrbet in na dolgo zateguje besede:

»Joj, mama, saj ne pridem do tja... Veter me podre...«

Tisti dan je Polka, Aljoškova starejša sestra, spazila trenutek, ko je bogata sosedka, Makarčiha so ji rekli, odšla plet zelnik za vodo; z očmi je pospremila žolto naglavno ruto, ko se je premikala med vrtovi, in skozi okno zlezla k nji v hišo. Pristavila si je klop, se splazila v peč, nagnila železni pisker, pila nezabeljeno zelnico in s prsti lovila krompirčke. Jed jo je tako utrudila, da je zaspala, kakor je ležala — z glavo v peči in z nogami na klopi. Makarčiha — krepka in hudobna ženska — se je za kosilo vrnila domov. Zagledala je Polko in zavrnila, se ji z eno roko zarila med zmršene laske, z drugo pa stisnila v pest železen likalnik in jo brez besede udrihala z njim po glavi, po obrazu, po bobnečih, omršavelih prsih.

Aljoška je z domačega dvorišča videl, kako je Makarčiha vlekla Polko za noge po stopnicah z verande in pogledovala okrog sebe. Polki se je rob krila zavihnul čez glavo, lasje pa so ji po dvorišču pometali prah in risali na tla krvavo sled.

Aljoška je, ne da bi trenil, gledal skozi mrežasto spleteni plot, kakor je Makarčiha vrgla Polko v zapuščen, že posut vodnjak in jo brž zagrebla s prstjo.

Ponoči diši v vrtu po vlažni zemlji, po cvetočih koprivah in strupenem vonju pasjega zelišča. vzdolž trhlega plotu lapuh neprenehoma straži stezico. Ponoči Aljoška odide v vrt, dolgo gleda na Makarčinino dvorišče, v sljudnata okenca, v brizge mesečine, ki je z njo poškropljeno kosmatinčasto listje v vrtu, in se tiho odplazi proti lesi na Makarčininem dvorišču. Pred kaščo privezani pes zaropota z verigo in zabevska.

»Ta-ta-ta ... Serko ... Serko ...« Aljoška s skrivenčenimi ustnicami priliznjeno zažvižga in pes utihne.

Aljoška ne odpre lese, temveč zleze kar čez plot in se po umih, po vseh štirih prikobaca do kleti, pokrite s stepno travo in vejami. Vleče na ušesa in zarožlja z verižico. Klet ni zaklenjena. Privzdigne loputo in se sključen v dve gube spusti po stopnicah.

Aljoška ni videl, kako je iz kuhinjice planila Makarčiha. Zavihala si je srajco in skokoma pritekla do voza, ki je stal sredi dvorišča, snela svornik in — brž proti kleti. Sklonila je razmršeno glavo, Aljoška je pa zaprl oči, ki so se mu skalile, prisluškoval udarcem razbijajočega srca in na dušek pil mleko iz vrča.

»U, ti, da bi se ti zaletelo v goltancu! Kaj pa počneš, da bi te pes?!...«

Aljošku se je vrč, ki je mahoma postal tako težak, izmuznil izmed otrplih prstov in se raztreščil na drobne koščke, ko je priletel ob rob stopnic.

Kakor kepa je Makarčiha padla v klet...

Zlahkoma si je zadela Aljoška na rame, molče, s trdo stisnjenimi ustnicami odšla na zavrti, zavila ob plotu proti vodi in vrgla mlahavo telo na jlovico ob reki.

Drugi dan je bil binkoštni praznik. Pri Makarčihj so bila tla potresena s sivko in gospenjimi laski. Gospodinja je že zjutraj pomolzla kravo in jo napodila v čredo, poiskala pisano pražnjo ruto z vzorci, si jo zavezala in odšla k Aljoškovi materi. Vežna vrata so bila na stežaj odprta, iz nepospravljene hiše je zaudarjalo po mrliškem zadahu. Vstopi. Aljoškova mati leži na postelji s spodvitimi nogami in z roko si zakriva oči pred svetlobo. Makarčiha se pobožno prekriža pred počrnelo sveto podobo.

»Bog daj, Anisimovna!«

Tihota. Anisimovna ima skremženo odprta usta, muhe ji lazijo po licih in zamolklo brenčijo v ustih. Makarčihja stopi k postelji.

»Dolgo si privoščiš, draga moja... A po pravici povedano, prišla sem te vprašat, ali ne misliš mogoče prodati svoje bajte. Saj sama veš, deklice imam godno za možiteve, rada bi že dobila zeta v hišo... Kaj pa je s tabo, ali spiš?«

Dotakne se njene roke — in kot da jo speče pekoč hlad. Zajavka, se na vso moč požene od rajne, a na pragu že stoji Aljoška — bolj bel ko kreda. Oklepa se podboja, ves je krvav in umazan od rečnega blata.

»Živ sem, teta... nikar me ne ubij... saj ne bom več!«

Preden se je zmračilo, je šel Aljoška kakor senca po ulicah, pregrnjenih z nakodranimi preprogami prahu, po trgu, mimo zanikrne cerkvene ograje. Pri šoli, pod namrščenimi akacijami, je srečal popa. Šel je ravno iz cerkve in ves sključen nesel v vreči pogače in nasoljeno meso. Aljoška je razpotegnil ustnice in zahripal:

»Za božjo voljo prosim...«

»Bo že bog dal!...« In odkoračil je mimo, upognjen, zapletajoč se v konce dolge duhovske halje.

Ob rečici je v opečnatih kaščah in shrambah žito. Sredi selišča je hiša, krita s pločevino. Aprovizijska pisarna donskega odbora za preskrbo številka 52. Pod napuščem gospodarskega poslopja je vojaška kuhinja, dve dvokolnici za naboje, ob kaščah pa puške in zarjaveli noži bodal. Straža.

Aljoška pričaka, da mu stražar pokaže hrbet, in smukne k žitnici (že zjutraj je spazil, kako se rumeno žito v celih curkih toči skozi špranjo.) Nastreže si ostrega zrnja v prgišče in ga lakotno žveči. Zave se šele ob glasu izza hrbta:

»Kdo je?«

»Jaz...«

»Kdo?«

»Aljoška...«

»Alo, ven!...«

Aljoška se skoplje na noge in pripre oči; čaka na udarec in si z rokami zakriva obraz. Dolgo tako stojita... Potem glas dobrodušno zagode:

»Pojdi z mano, Aljoška! Kuhano pšenico imam.«

Aljoška je že utegnil videti na kljukastem nosu motne naočnike in nasmeh, ki je bil vse prej ko jezen. Moški z naočniki se je prestopil in zajel predse z dolgimi nogami kakor s hoduljami. Aljoška pa je pohitel za njim, opotekajoč se in padajoč na roke. V preskrbovalni pisarni je bil na drugih vratih na hodniku na desni napis:

»Stanovanje političnega komisarja Sinicina.«

Vstopita. Naočnikar prižge gorilnik, sede na stolček, široko razkobali noge in naskrivaj potisne Aljošku pod nos piskrček s kuhano pšenico in v odbiti steklenici sončničnega olja. Potem gleda, kako se Aljošku premikajo ličnice in kako se mu na licih delajo in razgubljajo mišični vozli. Potem vstane in vzame piskrček. Aljoška se ga z bradavičatimi prsti oprime za robove. Zajoka in stresa z glavo:

»Se ti zdi škoda, skopuh?!...«

»Ne škoda, prismođa neumna, samo prenaješ se in počiš!«

Drugi dan Aljoška že navsezgodaj pride na dvorišče pred preskrbovalno pisarno. Sede na podrti prag, šklepeta z zobmi in do sončnega vzhoda čaka, kdaj zacvilijo vrata z napisom »Stanovanje političnega komisarja Sinicina« in se na pragu pokaže možakar z naočniki.

Sonce je že prikukalo čez opečnate kašče, preden je vstal naočnikar. Stopil je na verando in zavihal nos.

»Ali ti smrdiš, Aljoška?«

»Jedel bi...« zine Aljoška in se od spodaj navzgor zagleda v naočnike.

»Prècej si skuha kaše, pa vendar... Aljoška Popovič, od tebe gre čuden duh.«

Aljoška pove preprosto in stvarno:

»Makarčiha me je hotela pobiti in zdaj je vroče in so se mi v glavi zaredili črvi...«

Naočnikar prebledi in vpraša:

»Črvi, praviš?«

»V glavi!... Od sile me grizejo...«

Aljoška si sname z glave šop prediva, prepojenega s krvjo, naočnikar pa se zagleda v okroglo, gnojno rano na njegovi glavi. Vidi, kako beli črvi kažejo ostre glavice iz sokrvice, zastoka in se nasloni na ograjo.

Aljoška se opogumi in reče:

»Veš kaj... daj, izbežaj mi jih s paličico in nalij smrdljivca v luknjo... Saj črvi v smrdljivcu poerkajo?«

Mož z naočniki je s priostrenim klinčkom izbrskal iz rane spolzke črve, Aljoška je pa tulil in cepetal z nogami. In s tistim trenutkom sta si postala prijatelja. Aljoška je vsak dan prilezel v aprovizacijsko pisarno, se napokal ovsenih kosmičev iz skledice in se nalokal olja; jedel je veliko in pogoltno in kar naprej nemirno čutil na sebi radevedno prijazni pogled.

Za spašnikom, za zeleno steno šumotajočih koruznih storžev je odcvetelo žito. Klasje se je napelo in se napolnilo s sočnim mlečnim zrnjem. Aljoška je dan na dan mimo polja gonil v stepo aprovizacijske konje. Ne da bi jim zvezal noge, jih je spustil na vratéh v grmičasti pelin, v sivo in zmršeno bodikovje, sam pa zavil v žito. Vitka stebela pšenice so se ustrezljivo razmaknila in mu napravila prostor, Aljoška se je pa previdno ulegel, da bi ne povaljal klasja. Ležal je na hrbtu, mel med dlanmi klas za klasom in mlatil zrnje, mehko in dehteče, zvrhano nestrjenega belega mleka, dokler mu ni bilo slabo.

Nekako je le prignal konje v stepo. Dolgo se je nagibal na stran, se smukal okrog muhaste in ritajoče kobilice, ji hotel pobrati klošč iz grive in spraskati s kože prisušene garje. Kobilica je kazala počrnele zobe in rada ugriznila ali pa ritnila z zadnjim koncem. A tudi Aljoša ni bil kar tako — čap! jo je pograbil za rep in ravno tedaj zaslišal glas za seboj:

»Hej, Aljoška!... Kaj se boš pretrgaval. Mar pridi k meni v dnino?!... Vzajem te za hrano, no, pa tudi kakšna obleka se bo dobila zate.«

Aljoška je izpustil kobilji rep in se ozrl. Nedaleč stran je stal vaški bogatin Ivan Aleksejev in ga priliznjeno gledal.

»Bi šel k meni služiti, povej! Hrana je pri nas, kakor se zagré, poštena... Mleko imamo in vse, kar je treba...«

Aljoška se je brez premisleka razveselil dela in kruha in tresčil kar naravnost:

»Pridem, Ivan Aleksejev.«

»No, le prinesi zvečer svoje cape!« In Ivan Aleksejev je odšel in ogorela srajca se mu je bliskala med koruzo.

Kdor je nag, se že s tem obleče, če se prepaše. Aljoška je bil brez domačih in brez sorodnikov. Njegovo imetje je bilo samo smetje, hišo in domačijo pa je mati še pred smrtjo porazprodala med sosede: bajto za devet prgišč moke, gospodarsko poslopje za pšeno, travnik je kupila Makarčiča za korček mleka. Edino premoženje, ki je še ostalo Aljošku, je bila očetova suknja in ponošeni materini škornji iz klo-

bučevine. Komaj se je čreda vrnila s paše, je že planil Aljoška k Ivanu Aleksejevu pred hišo. Gospodinja je ob kuhinji pogrnila po tleh platneno rjuho in vsa družina je posedla k večerji. Aljoška je duh po pečeni bravini kar sunil v nos. Požiral je slino, se smukal naokrog, mečkal čepico in premišljeval: »Joj, ko bi mi gospodinja velela večerjati...« A tega ni pričakal. Ženska je vpila, godrnjala in ropotala z lonci:

»Poglej si no, kakšnega prisklednika ti pripelje! Več bo požrl kot zaslužil. Kar lepo vrata mu pokaži, Aleksejevič! V dandanašnjih časih nam res ni potreben!«

»Tiho, ženska! Vsaka stvar ima dve plati — tiho in jezik za zobe!« To je spregovoril sam Ivan Aleksejev in si z rokavom obrisal brado. S tem se je pogovor tudi končal.

Ni bilo prvič, da je moral Aljoška delati. Vrgel se je po očetu: bil je volk na delo, že s sedmim letom je pomagal pasti in se bosti z voli.

V kakšnih treh dneh, kar je bil pri hiši, se je že vživel v delo, se odpeljal z domačo snaho v mlin, deval seno v kopice na travniku. Za čez noč se je utaboril pod napuščem pred skednjem. Prècej prvo noč je prišel pod napušč gospodar, smrdljivo se mu je spahovalo po čebuli, in rekel:

»Če bi ti šinilo v glavo, ti cucek, da bi si prižgal tule, ti bom jaz sam s svojimi rokami snel glavo z vratu! Ti, le glej!«

»Striček, kje si pa upam.«

»No, le pazi se!...«

Odšel je. Aljoška pa kar ni mogel zaspati. In drugo noč je bilo ravno tako. Od dela na polju mu je kar gomazelo v nogah in rokah, v hrbtu se mu je razpela boleča odrevenelost in spanca kar ni in ni bilo od nikoder. Tretji dan je že navsezgodaj zjutraj pritekel v pisarno. Moški z naočniki se je na verandj umival, prhal in sopihal.

»Kam si se pa izgubil, Aleksej?«

»Služit sem šel.«

»H komu?«

»K Ivanu Aleksejevu, na onem koncu vasi.«

»No, ljubček, pridi drevi. Pomenila se bova o tem.«

Zvečer je Aljoška napojil živino in stekel v pisarno. Naočnikar je bil zatopljen v knjige.

»Ali znaš pisati in brati, Aleksej?«

»V nedeljsko šolo sem hodil pri popu. Sebe že znam podpisati.«

»Stopi no z mano!«

Odšla sta po hodniku. Na koncu je bilo na vratih nekaj napisano s kredo in Aljoška je razbral: »Klub RKZM.« Čudno in nerazumljivo.

Možakar z naočniki je vstopil in Aljoška ves boječ za njim. V izbici so bile slike, že obledela rdeča zastava in pa nekakšni fantje, na videz znani. Na glas so brali neko knjigo in se ozrli, ko so zaškripala vrata, a se spet naslonili na mizo in naprej poslušali. Tudi Aljoška je prisluhnil. Nekdo je bral o tem, kako morajo gospodarji najemati hlapce, in potem so brali še vse mogoče druge reči. Aljoška je šele krog polnoči prišel iz kluba. Dolgo se je premetaval na raztrganih cunjah. Vse do svitanja mu je srpasti mesec strmo gledal v oči.

Ivan Aleksejev je govoril Aljošku:

»Le glej, cucek garjavi, da ne boš imel nikoli rok križem!... Kakor hitro bom videl, da po belih vranah gledaš, te bom pri tisti priči napodil od hiše!... Kar pojdi in pogini na ulicah!...«

In Aljoška je bil pri košnji, Aljoška pri mlačvi, Aljoška je opravljal živino, Ivan Aleksejev je pa držal roke za zvitim pasom, se muzal in se sprehajal po domačiji.

Pa ga je ob praznjem dnevu poklical sosed:

»Dober dan, Ivan Aleksejev!«

»Bog daj.«

»Ali si na vest čisto pozabil?«

»Kaj pa je?«

»To vendar, da ne delaš prav... Ljoška ti gara kakor črna živina... Pretegnil boš fanta. Greh si nakoplješ na dušo!...«

»Veš kaj, sosed, rajši pred svojim pragom pometaj, kaj boš metal oči čez plot na sosedovo dvorišče; sicer te pa vrag piši v hudičevo...« Pokazal je sosеду hrbet, se imenitno prestopil in razmajal, a ko je prišel za vogel, za skedenj, se je z močnimi rumenimi zobmi zagrizel v brado, se grdo pridušil in skrnil onemoglo jezico na soseda prav na dno srca do trenutka, da se pokaže primerna priložnost.

Po tistem se je znašal nad sosedom, revežem brez konja: odgnal mu je kravico s svojega strnišča, jo imel dva dni in dve noči privezано in nenakrmljeno, Aljošku pa je naprtil še več dela in ga za vsako drobtinico hudičevo pretopal.

Aljoška se je že hotel potožiti naočnikarju, a se je bal, da ga Ivan Aleksejev nažene, če bo zvedel za to. V nočeh, kratkih in soparnih, je pod napuščem pred skednjem močil blazino s skelečimi solzami, ob večerih je pa vselej, kakor hitro je prignal živino od napajanja, stekel v klub, kar čez gumno, naškrivaj in stiskajoč se k plotovom. Dan na dan sta se srečavala z naočnikarjem. Ta se je smehljal, ko je gledal Aljoška čez motne naočnike, in ga trepljal po hrbtu. Neke nedelje je

Aljoška prišel v klub že za dne. V izbici se je kar trlo ljudi; vsi so imeli puške, naočnikar pa na pasu usnjen tok za revolver s sesukanim jermenčkom in nekaj svetlega, steklenici podobnega.

Kakor hitro je naočnikar zagledal Aljoška, je že stopil k njemu in se nasmejtal:

»Sodrga se je prikladila v naš okoliš, Aleksej. Brž ko bi napadli vas, nemudoma priteci k nam branit klub!«

Aljoška ga je že hotel vprašati, kako in kaj, a si ni upal, ker je bilo le preveč ljudi. Drugi dan zjutraj je Aljoška mazal kosilnico s strojnim oljem. Pogleda proti kuhinji — ali ti ne pride ravno takrat gospodar čez prag. Aljoška kar zazebe pri srečju: gospodar je imel obrvi nasršene, šel je in se potegoval za brado. Čeprav ni bilo nobenega razloga za slabo vest, se je Aljoška le bal gospodarja, ker je vse kazalo, da bo spet divje obračunaval. Stopil je h kosilnici:

»Kod pa hodiš ponoči, nepridiprav?«

Aljoška je molčal. Posoda s strojnim oljem mu je podrgetavala med prsti.

»Kod se vlačiš, te sprašujem?!«

»V klubu sem bil...«

»A-a-a... v klubu? Kaj še zdaj ne poznaš tegale, mater ti?!«

Gospodarjeva pest je vsa obrasla z rumenkastimi kocinami in težka ko cent. Mahne Aljoška po tilniku, da fantu zmanjka tal pod nogami; telebne s prsmi na loputo kosilnega stroja in iz oči se mu usujejo solze kakor proso izpod stop.

»Se boš hitro odvadil potepanja!... Če pa ne, se poberi od hiše hudiču na zobe, da še smrdelo ne bo več po tebi pri nas!«

Napregal je konja v kosilnico in rentočil:

»Vzel sem ga iz usmiljenja pa ti gre in se vlačji s temi pasjimi sinovi, a potlej pride druga oblast in bom imel sitnosti zaradi tebe, capina!... No, le kar pojdi tjakaj, ti bom že dal vetra!...«

Aljoška ima redke in velike zobe, srce pa preprosto in dobro, še svoje žive dni ni bil na nikogar jezen. Včasih mu je še mati rekla:

»Oh, Ljonka, po tebi bo, če le jaz umrem. Podelajo se ti na glavo pa boš kar potrpe! Le po kom si se vrgel, da si tako zanikrn? Tvojega očeta so ravno zaradi njegove ročnosti pobili v jamah... Vsaki stvari je bil kos... Tebe pa že zdaj smrkavci uženejo in se vse življenje ne boš rešil tepeža...«

Aljoška ima dobro srce; ali naj mogoče zameri gospodarju, če mu jih malo nameče? Aljoška vstane, si majčkeno oddahne, gospodar se pa znova poloti in začne mlatiti po njem — zdaj zato, ker je razlil

olje, ko je omahnil na kosilnico. Aljoška se nekako le pretolče do večera, se zarije pod plahto in se z blazino odene čez glavo...

Prebudi se še pred dnem. Po ulici so zapela konjska kopita in utihnila pred lesu. Zazvenel je prstan na vereji. Zaslišal je korake in trkanje na okno.

»Gospodar!...« Tako po tihem, polglasno.

Aljoška napne ušesa: vrata škrtnejo, na prag stopi Ivan Aleksejev. Dolgo in zamolklo nekaj šušljata med seboj.

»Konjema bi vrgel malo mrve...« pride do skednja.

Aljoška malo privzdigne glavo in vidi, kako dva moška v vojaških plaščih priženeta na dvorišče osedlana konja in ju privežeta k verandi. Gospodar z enim od njiju odide proti seniku. Ko gre mimo skednja, pogleda pod napušč in po tihem vpraša:

»Ali spiš, Aljoška?«

Aleksej se potuhne, skozi nos zadržano zasmrči, prisluhne in privzdigne glavo.

»Hlapčka imam... Nič kaj zanesljivega...«

Čez kakšnih pet minut zaškripljejo podna vrata in gospodar prinese naročje sena; za njim gre neznanec in zvenči mu sablja, ki se mu zapleta med konce vojaškega plašča. Aljoška zasliši hripavo pridružen glas:

»Imajo kaj strojnic?«

»Od kod neki!... Dva voda rdečih sta na dvorišču aprovizacije... In to je vse... Seveda, potlej je še politični komisar in so tehtalci...«

»Jutri opolnoči pridemo v goste... v državnem gozdu smo vsi... Če jih presenetimo, vse popokamo...«

Pred vežo zahrza konj, drugi v vojaškem plašču togotno zavpije:

»Boš, prekleti!...«

Lopne udarec in zapeketajo poplesujoča kopita.

Pred jutrom, ko se je mrak že redčil, sta z dvorišča Ivana Aleksejeva odjezdila dva konjenika in se v težkem diru zapodila po cesti proti državni hosti.

Aljoška zjutraj pri zajtrku ni skoraj nič jedel; sedel je in ni vzdignil oči. Gospodar se je nezaupljivo ozrl po njem.

»Zakaj ne ješ?«

»Glava me boli.«

Komaj je pričakal, da so pozajtrkovali. Kradoma se je odtihotapil na pod, zlezal čez plot in — stekel proti aprovizaciji. Kot burja je planil

v sobo političnega komisarja Sinicina, zaloputnil z vrati, obstal za durmi in si z rokami pritiskal na razbijajoče srce.

»Od kod si se pa utrgal, Aljoška?«

Aljoška zapletajoč se pove o nočnem obisku, o odlomkih pogovora, ki jih je prestregel. Mož z naočniki ga posluša, da niti besedice ne presliši, potem pa vstane, prijazno pokima Aljošku:

»Posedi malo tukaj...« in odide.

Aljoška je kakšne pol ure sedel v sobi pri naočnikarju. Po oknu je jezno brenčala osa, po tleh so migotali prameni sončne svetlobe. Ko je na dvorišču zaslišal glasove, je pogledal skozi okno. Pred vrati je stal naočnikar z dvema rdečearmejcema, med njimi pa gospodar Ivan Aleksejev. Brada se mu je tresla in ustnice so mu drgetale:

»Iz hudobije so me očrnili...«

»No, bomo že videli!...«

Aljoška še ni videl naočnikarja takega: obrvi so se mu na nosnem korenu strnile v eno, izpod naočnikov so mu srepe bliskale oči. Od-rinil je vrata zidanega skedenja, stopil v stran in strogo zaukazal Ivanu Aleksejevu:

»Noter!...«

Aljoškov gospodar se je sključil in stopil na skedenj. Za njim so se zadrlesnila vrata.

»No, poglej, vidiš: takole in takole, potem pa ena, dve in prazen naboj prileti ven. Vidiš, tule vstaviš nov okvirček...«

Zapirač puške je škrebetal pod naočnikarjevimi rokami, naočnikar pa je gledal Aljoška čez naočnike in se smehljajal.

Proti večeru se je nad vasjo strdila tema kakor mlakuža smole. Na trgu ob cerkvenem zidu so v strelski vrsti polegli rdečearmejci. Zraven naočnikarja tudi Aljoška. Na njegovi puški je bil ostro dišeč jermen in od večerne rose se mu je spotil magazin...

Opolnoči je na koncu vasi, ob pokopališču, zalajal pes, potem še eden in mahoma jim je v valu udarilo na ušesa drobno konjsko peketanje. Naočnikar se je privzdignil na eno koleno, pomiril proti koncu ulice in zavpil:

»Če-e-ta... ogenj!...«

Ra-a-ah! Tah! Tah! Tah!...

Za zidom je preplašen odmev zamolklo zadrdral: ah-ah-ah!...

Enkrat, dvakrat je Aljoška obrnil zapirač, vrgel prazen naboj iz magazina in spet zaslišal hripavi: »Četa, ogenj!«

S konca široke ulice je bilo slišati psovanje, strele, konjsko hrzanje. Aljoška je prisluhnil: nad glavo mu je zoprno zateglo zažvižgalo: fi-u-it!...

Cez trenutek je še ena krogla štrknila v zid, kakšen seženj nad Aljoškovo glavo, in ga posula z zdrobljeno opeko. S konca ulice je bilo videti redke ogenjčke strelav in slišati neurejeno, odmikajoče se klopotanje konjskih kopit. Naočnikar je prožno skočil na noge in zavpil:

»Za menoj!...«

Stečejo. Aljoška v ustih žge in suši, srce ima v prsih premalo prostora. Na koncu ulice se naočnikar spotakne ob ubitega konja in pade. Aljoška, ki je tekel vštric z njim, vidi, kako se dva pred njima poženeta čez plot in stečeta po dvorišču. Loputnejo vrata. Zabobni zapah.

»Tamle so! Dva sta se skrila v hišo!...« zavpije Aljoška.

Naočnikar šepa na eno nogo, ker se je udaril, in priteče vštric do Aljoška. Domačija je že sklenjena v obroč. Rdečearmejci na gosto poležejo za pokopališkim zidom, po vrtu za grmiči vlažnega ribeza; stiskajo se v jarku. Iz bajte, skozi okna, zadelana z blazinami, od kraja streljajo in v presledkih med pokajočimi streli je slišati hripavo preklinjanje in goltajoče glasove, potem pa vse potihne.

Naočnikar in Aljoška ležita drug ob drugem. Pred svitanjem, ko se mokra tema zavrtinči in se potoči po vrtu, naočnikar zavpije, ne da bi kaj vzdignil glavo:

»Hej, vi tam, vdajte se! Če ne, vržemo bombo!«

Iz hiše užgeta dva strela. Naočnikar zamahne z roko:

»V okna, ogenj!«

Treskne suha, razločna salva. In še in še. Le-onadva v hiši tekata od okna k oknu, se skrivata za debelimi butanimi stenami in le poredkoma streljata.

»Aljoška, ti si manjši od mene, splazi se po jarku do skednja, da boš vrgel bombo v vrata... Če ne, jima zlepa ne bomo mogli do živega... Poglej, tale obroček zavrti in vrzi, nič ne čakaj, če ne, te ubije!...«

Naočnikar si odveže od pasu tisto stvar, ki je podobna steklenici. Izroči jo Aljošku. Aljoška se odplazi, previjajoč se v pasu in pritiskajoč se k vlažni zemlji; nad njim, nad jarkom, krogle sekajo stepno travo in ga škropijo z mrzlo roso. Prileze do skednja, odviije obroč in pomeri proti vratom, a ravno tisti trenutek vrata zaškripljejo, se zganejo in se odpro... Dvoje moških smukne na prag; prvi drži v naročju dekletce kakšnih štirih let — v somraku pred svitanjem je razločno videti belo platneno srajčko — drugemu pa po raztrganih širokih

kozaških hlačah teče kri; glavo nagne na stran, se oprime podboja pri vratih in obstane.

»Vdamo se! Ne streljajte! Otroka ubijete!«

Aljoška vidi, kako se iz bajte požene na prag ženska, s svojim životom zasloni punčko in s krikom vije roke; ozre se nazaj; naočnikar se je privzdignil na kolena in je sam bolj bel ko zid; pogleda še na levo in desno.

Aljoška sprevidi, kaj mora narediti. Zobe ima velike in redke in človek, ki ima redke zobe, ima tudi mehko srce. Včasih je tako pravila Aljoškova mati. In s trebihom se uleže na lesketajočo se bombo, podobno steklenici, in si pokrije obraz z rokami...

A naočnikar se požene proti Aljošku, ga odsune z nogo, v trenutku pograbi bombo in jo s spačenimi usti zabriše stran. Še hipec in nadvrto zagori ognjen steber, Aljoška zasliši preglušljiv grom in naočnikarja, kako zaječi in vzkrikne, potem pa začuti, kako mu je nekaj po žveplu smrdečega osmodilo prsi, in na oči mu leže gosta, skeleča tančica...

Ko se je Aljoška prebudil, je zagledal nad seboj — od noči brez spanja — zeleni obraz moškega z naočniki.

Poskusil je malo privzdigniti glavo, a v prsih ga je žgoče zabolelo, da je zastokal in se nasmejajal.

»Živ sem... nisem umrl...«

»In tudi ne boš, Ljonja!... Zdaj ne smeš umreti. Na, poglej!...«

Naočnikar ima v rokah kartonček s številko, ponese ga Aljošku k očem in prebere:

»Član RKZM, Ruske komunistične zveze mladine, Aleksej Popov... Razumeš, Aljoška?... Pol palca od srca te je zadel drobec bombe... A zdaj smo te pozdravili, zato naj ti srce le še bije — v korist delavsko-kmečke oblasti.«

Naočnikar stisne Aljošku roko, Aljoška pa pod motnimi, orošenimi naočniki zagleda nekaj, česar poprej še nikoli ni videl: dve drobni srebrnkasti solzici in nakremžen, drhteč smehlaj.

Prevedel Janko Moder